

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Lourenço, Agostinho

Leodii, 1694

Sectio IX. De terminis processionum divinarum ad intra.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80131](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80131)

munis, & universale (idem enim valet Omnipotentia, atque *omnis potentia*;) continet sub se omnem potentiam veram, & realem; sed talis est potentia productiva *ad intra*; ergo illam sub se continet. Respondeo distinguendo maiorem: continet sub se omnem potentiam veram, & realem, quæ sit ad aliud verè aliud, & contingens; concedo maiorem: quæ talis non sit; nego maiorem: potentia autem productiva *ad intra*, licet sit vera, & realis, non est ad aliud, quod verè sit aliud, & contingens; siquidem Personæ Divinæ propter unitatem Essentiæ non sunt aliud, & aliud, sed alius, & alius; neque sunt contingenter, sed necessariò; illæ autem potentia, & non illæ continentur sub omnipotentia communi, & universali.

179. Instabis: Sub hoc distributivo *omne animal* continetur homo; & sub hoc *omne ens* continetur Deus, qui sunt inferius nobilior; ergo à fortiori sub hoc distributivo *Omnipotentia* continebitur potentia productiva *ad intra*, cum sit inferius ignobilior. Respondeo negando consequentiam: nam hoc signum distributivum *omni* adjunctum potentia ex communi usu non sumitur prout cadit supra potentiam, ac si dicatur *omnis potentia*, sicut dicitur *omne animal*; *omne ens*; sed prout cadit supra objectum potentia, significatque omne possibile, & factibile in toto rigore: sub Omnipotentia autem prout sic accepta non continetur potentia productiva *ad intra*, sive sit nobilior, sive ignobilior, quam potentia *ad extra*, de quo infra; siquidem objectum illius, nempe Personæ productæ, licet sit possibile, non est tamen factibile.

180. Urgebis: Omnipotentia est ad omne objectum possibile; sed potentia productiva *ad intra* habet objectum possibile; ergo sub Omnipotentia continetur: Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia objectum Omnipotentia est omne possibile, quod tamen ita potest esse, ut possit non esse: at verò possibile, quod est objectum potentia productiva *ad intra*, ita est, ut non potuerit non esse, cum necessariò sit.

181. Oppones: In Deo datur una tantum potentia intelligendi ad omne intelligibile, tam *ad extra*, quam *ad intra*; ergo etiam una tantum potentia producendi ad omne producibile, tam *ad extra*, quam *ad intra*. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia hæc absolute sumpta accipitur tantum pro potentia illa, quæ est ad aliud verè aliud, qualis est tantum potentia *ad extra*, ut diximus: at verò potentia intelligendi tam propria est tendens in objectum distinctum, quale est objectum *ad extra*, quam tendens in objectum indistinctum, quale est objectum *ad intra*.

182. Utraque sententia supra posita, (quæ quidem inter Doctores Catholicos videtur de solo nomine,) est satis probabilis, ut patet ex utriusque sententiæ fundamentis; poterit tamen utraque conciliari, si dicamus, principium formale *quo*, sive potentiam notionalem *ad intra* non contineri sub omnipotentia sumpta in communi usu, & acceptione Philosophorum, ac Theologorum: maxime autem si sumatur ex vi nominis, & in rigore sermonis, ac vocabuli, idemque valeat omnipotentia, atque *omnis potentia*; sic enim videtur utraque sententia intelligenda, ut patet ex dictis.

183. Hic aliqua sequebantur dicenda: Primum, utrum principium *ad intra* sit prius, & dignius principio *ad extra*, tam in actu primo, quam in actu secundo? Secundum, utrum huiusmodi principia, tam inter se, quam comparata cum principiis

Tom. I.

creatis, possint univocè convenire? Quia tamen de his jam satis diximus in *Phys. tract. d. 1. à n. 16.* ne eadem repetamus, & tempus ad alia necessarium desit, ab illis abstinendum censuimus. Tertium, utrum hæc nomina *principium*, *initium*, *author*, & *causa* admittantur in divinis? Quod admittantur in Deo per ordinem ad creaturas, non est dubium, sed solum dubitatur per ordinem ad Personas Divinas, in quibus cum major sit difficultas de nominibus correspondētib; ex parte termini, qualia sunt *principiatum*, *causatum*, &c. de illis in sequentibus Sectionibus, quas de Terminis Processionum Divinarum jam instituimus: Sit igitur:

SECTIO IX.

De Terminis Processionum Divinarum?

ADVERTES primò, duplicem esse terminum, alterum à *quo*, & est ille, à quo est actio; alterum ad *quem*, & est ille, in quo sistit ipsa actio: Terminus ad *quem* dividitur in totalem, sive materialem, qui etiam dicitur terminus *qui*, aut *quod*, & est illud totum, quod ex productione resultat, & ultimatè intenditur, solus enim terminus totalis dicitur per se, & simpliciter produci: & in terminum formalem, qui etiam dicitur terminus *quo*, & est id, quod terminus totalis denominatur formaliter talis, qualis dicitur produci, qui cum semper, aut frequentius denominetur, & sit talis per formam, inde est, quod dicatur terminus formalis, de quo nobis in præsentia est quæstio; nam terminus totalis, sive materialis productionis *ad intra*, ut omnes fatentur, est ipsa Persona producta; siquidem passionēs, sicut & actiones suppositis tribuuntur, ut est communiter receptum.

ADVERTES secundò, terminum à *quo*, cum sit oppositus termino ad *quem*, illo destructo, fieri hunc, sicque introductionem unius esse destructionem alterius, ex quo non dicimus animam rationalem converti, sive esse terminum à *quo* respectu formæ cadaveris, quia illa per huius introductionem non destruitur. ADVERTES tertio, terminum à *quo* aliquando esse positivum, ut quando ex albo fit nigrum; aliquando esse privativum, ut quando ex non albo fit album. Quando autem terminus à *quo* est positivus, dicimus dari conversionem unius in aliud, ut si ex aère fiat aqua, aut è contra: Quando verò terminus à *quo* est privativus, dicimus dari mutationem, ut si ex non albo fiat album; semper tamen terminus à *quo*, sive sit positivus, sive privativus debet destrui, ut habeat veram rationem termini à *quo*. His positis.

Difficultas 1. Utrum detur terminus à *quo* Processionum Divinarum? Negativè. Ita D. Thom. in 1. dist. 5. q. 3. ad 1. Capreol. ibid. apud P. Ruz d. 98. sect. 1. n. 7. Probatur facillè, quia terminus à *quo*, ut diximus, non persistit cum termino ad *quem*, imò necessariò destruitur, sive sit positivus, sive privativus; sed per productionem Divinarum Personarum nihil positivum destruitur, nihil enim positivum divinum destrui potest; privatio autem Divinarum Personarum nulla unquam fuit in Deo, cum omnes Personæ necessariò fuerint, & ab æterno, sicut ipsa Essentia Divina; ergo &c.

III

Objicies 1.

187. Obijcies 1. Essentia Divina in Patre concipitur prius origine, quam Filius; ergo quando concipitur ut communicata Filio, datur transitus de non concipi ut Filius ad concipi ut Filius; ergo jam datur privatio, quæ deperdatur, consequenterque terminus à quo. Respondeo negando secundam consequentiam; solam enim probat argumentum, posse dari huiusmodi privationem in nostro intellectu, & modo concipiendi ipsius intellectus, qui transit de non concipere ad concipere; non autem in Deo, & ex parte objecti; numquam enim possumus concipere Essentiam in Patre ut non Filium; alioqui possemus concipere non esse aliquando Filium; hoc autem erat necessarium, ut daretur privatio, sive terminus à quo negativus, ut diximus.
188. Obijcies 2. Processio Divina est via ad terminum ad quem, id est ad Personam productam; sed omnis via non solum involvit terminum ad quem, sed etiam terminum à quo; ergo hic admittendus est respectus divinarum processionum; sic enim dicimus, Filium exire à Patre; prodire ex utero, & ore Altissimi, &c. quæ omnia significant terminum à quo. Respondeo distinguendo minorem: omnis via non solum involvit terminum ad quem, sed etiam terminum à quo in creatis; concedo minorem: in divinis; nego minorem: nam cum terminus à quo debeat necessariò destrui, in Deo autem nihil destruitur, neque positivum, neque negativum, ut diximus, nullus est in Deo terminus à quo. Neque idem processio Divina desinet habere rationem viæ; ad hoc enim satis est, quod habeat terminum ad quem. Patet etiam in creatis, nam quando corpus retento priori loco migrat in alium, migratio illa est via, & tendentia ad terminum ad quem; & tamen non est à termino à quo, cum non deferatur prior locus; ergo &c.
189. Obijcies 3. Personæ Divinæ non sunt ex nihilo; ergo sunt ex aliquo; ac proinde ex Essentia Divina, quæ habebit rationem termini à quo. Respondeo Personas Divinas bene posse dici esse ex nihilo, id est, ex nullo termino à quo prout supra diximus, dummodò Arianis non consentiamus.
190. Iustis Sancti Patres docent, Filium esse de substantia Patris, ut sic contrarietur Arianis dicentibus esse ex nihilo, sicque aliquid creatum; sed illud nihil est terminus à quo in productionibus creaturarum, quæ sunt ex nihilo; ergo etiam substantia Patris, de qua est Filius in divinis, erit illius terminus à quo. Respondeo negando consequentiam; diversa ratio est, quia Filius ita est de substantia, & Essentia Patris, ut ipsa non destruitur, sicut destruitur illud nihil, à quo est creatura, ideoque creatura ex nihilo est ut à termino à quo, non ita tamen est Filius de substantia Patris. Unde:
191. Quæres hic: Qualisnam sit sensus proprius, in quo loquuntur Patres, cum dicunt, Filium esse de substantia Patris? Et qualenam sit discrimen inter has præpositiones *Ex*, & *De*? Illas enim diversimodè usurpant Sancti Patres: & Filium dici de substantia Patris, definitum est in Concil. Tolent. 3. 4. & 11 pro his.
192. Dico 1. Non repugnat, si dicamus, illam præpositionem *De* indicare principium quasi materiale. Ita Durand. in 1. dist. 5. q. 1. Henricus quodlib. 5. q. 9. & in sum. art. 44. q. 3. ad ultim. favet que D. Thom. in 1. dist. 5. q. 2. art. 1. P. Granad. tract. 13. d. 2. n. 4. Probatur, quia cum Essentia Divina relationibus veluti determinetur, & simul cum illis constituat Personas, nihil prohibet, quod in ea

constitutione consideretur per modum materiæ præscindendo ab imperfectionibus, imò & à conditione materiæ; siquidem non per unionem, sed per identitatem componitur; ergo &c.

Alii verò docent, Essentiam potius habere rationem principii formalis intrinseci. Ita D. Thom. 1. p. q. 41. art. 3. P. Molin. ibid. Caiet. Canar. Scot. in 1. dist. 5. q. 2. Capreol. q. 1. Gabr. Greg. q. 2. P. Arrub. d. 96. cap. 3. n. 10. Probant, quia in Deo repugnat ratio materiæ, etiam quoad ncs, & per rationem; maxime quia non intelligitur, quæ ratione aliquid sustineat, aut recipiat in se illud, in quo includitur; sic enim de facto dicitur ens non esse materiam ad differentias entis particularis, quia in illis includitur; ergo &c. Supponunt hi Doctores, Essentiam Divinam includi formaliter in relationibus, de quo tamen infra. Dato tamen, quod Essentia habeat rationem principii materialis, ut diximus cum Doctoribus primæ sententiæ, adhuc hic non est sensus, in quo loquuntur Patres, cum dicunt, Verbum, sive Filium esse de substantia Patris. Unde,

Dico 2. Præpositio *De* ex communi usu Sanctorum Patrum significat principium activum consubstantialitatis termino producti: præpositio autem *ex* solum dicit principium activum abstrahendo à consubstantialitate. Ita P. Valent. 1. p. 15. punct. 3. & lib. 2. de Trinit. cap. 9. apud P. Arrub. cit. cap. 2. n. 8. P. Ruiz. d. 98. sect. 2. ubi pluribus ex Sanctis Patribus id probat, pro quibus unus sufficit D. August. lib. de natur. boni. cap. 26. ibi: Quod de ipso est, inquit, potest dici ex ipso: non autem omne, quod ex ipso est, recte dicitur de ipso; ex ipso enim Cælum, & Terra, quia ipse fecit ea: non autem de ipso, quia non sunt de substantia sua; ergo &c.

Dices ex Driedo de Dogmat. Scriptur. ad finem illud Matth. 1. ibi: Quod in ea natum est de Spiritu sancto est. Et illud Symbol. Conceptus de Spiritu Sancto. Quibus in locis sermo est de Christo Domino secundum humanitatem, quæ tamen non est consubstantialis Spiritui Sancto; ergo &c. Respondeo primò ex D. Amb. lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 15. ibi: Licet, ait, plerique habeant de Spiritu Sancto; Græci tamen, unde transfulerunt Latini, habent ex Spiritu Sancto: quod autem ex aliquo est, aut ex substantia ejus est, aut ex potestate. Respondeo secundò ex D. Thom. 3. p. q. 28. art. 3. Christum Dominum præter humanam naturam habere etiam divinam, in qua est consubstantialis Spiritui Sancto; sicque in prædicto loco significari originem ratione naturæ humanæ, & consubstantialitatem ratione Personæ. Ita P. Arrub. cit. n. 14.

Advertes primò prædictum discrimen inter *Ex*, & *De* non adedè religiose observandum, ut prædictis præpositionibus aliter uti non possimus; siquidem Sancti Patres, & Ecclesia aliquando illis utuntur sensu converſo; extendendo scilicet præpositionem *De* ad terminum minimè consubstantialem: & restringendo *Ex* ad terminum consubstantialem. Quod divino consilio factum crediderim, ut sic pluribus, ac diversis illis terminis explicaretur, quod unà semper utendo præpositione non exponeretur; neque satis explicaretur.

Advertes secundò, licet Scholastici non omnes cohæreant in significato harum præpositionum, omnes tamen convenire significari per illas consubstantialitatem, quoties earum ablativo additur genitivus possessionis, ut si dicatur: *Filius est de substantia, ex Natura, de Essentia, aut ex Essentia Patris*, quod ex ipsis terminis patet.

Inferes:

198. Inferes: Ergo verum erit dicere: *Pater est de substantia Filii*, &c. Respondeo negando illationem, quia illæ propositiones non solum significant consubstantialitatem, sed etiam principium productivum, qualis non est Filius respectu Patris, talis tamen est Pater respectu Filii.

199. Difficultas 2. Utrum detur in divinis terminus formalis ad quem distinctus per rationem à termino totali? Affirmativè. Ita D. Thom. in 1. dist. 5. q. 3. *Agid. 1. p. dist. q. ult. Zúmel. 1. p. q. 41. art. 6. P. Vafq. 1. p. d. 162. cap. 3. n. 9. & alii.* Probatur primò, quia terminus formalis, ut diximus, est ille, à quo totalis, & adæquatus denominatur formaliter talis, qualis dicitur; sed in divinis processionibus datur aliqua perfectio, quæ una Persona denominatur formaliter talis, qualis est, & dicitur, quæ non est tota Persona secundum suam rationem adæquatam, sed aliquid ab ea virtualiter distinctum, ut constabit ex dicendis; ergo talis perfectio est terminus formalis ad quem.

200. Probatur secundò, quia Processiones Divinæ, ut diximus, habent principium formale quo distinctum à principio totali quod; ergo etiam habebunt terminum formalem quo distinctum à termino totali quod. Confirmatur, quia in creatis distinguimus ex natura rei terminum quo & terminum quod; ergo etiam in divinis illos distinguemus per rationem.

201. Oppositum tenent Ocham. in 1. dist. 5. q. 3. Greg. *ibid. q. 2. art. 2. conclus. 2.* pro quibus: Argues 1. Terminus formalis est pars respectu termini totalis, & in illo includitur; sed in Deo non reperitur ratio partis, & compositionis, utpotè repugnans Simplicitati Divinæ; ergo &c. Respondeo primò majorem esse veram, si sermo sit de parte prout præscindit à rigorosà, & minùs rigorosà; nam si in Deo admittimus constitutionem ex Essentia, & relationibus secundum nostrum modum intelligendi, quin repugnet illius simplicitati, etiam sine ulla repugnantia possumus in eo admittere terminum formalem distinctum per rationem à totali. Resp. secundò, solum repugnare simplicitati Divinæ compositionem partis realis, non autem virtualis; imò neque compositionem virtutalem, & quoad nos, ut tenent aliqui; de quo jam alibi in *Met. tract. 1. d. 3. à n. 303.*

202. Argues 2. Si à Deo crearetur res aliqua simplex, in ea non inveniretur terminus formalis distinctus à totali ratione simplicitatis illius; alioqui esset, & non esset simplex, ut consideranti patebit; ergo à fortiori neque in Deo, cum sit maximè simplex. Respondeo primò, rem illam simplicem, sive esset substantia, sive accidens, non exituram absque subsistentia, aut modo existendi, sicque posse ibi reperiri quo est, & quod est, sive terminum formalem, & totalem. Respondeo secundò, dato quod res illa de potentia Dei absoluta exitura esset absque subsistentia, aut modo existendi distincto, in eo eventu non dari in tali re terminum formalem distinctum, neque tamen inde sequi non dari in Deo; siquidem in Deo reperimus formalitates virtualiter distinctas, quæ in re illa, ut supponitur, non reperirentur.

203. Inferes: Ergo forma illa esset magis simplex, quàm est Persona Divina. Respondeo negando illationem; nam multiplicitas formalitatum nihil derogat simplicitati divinæ: & cum talis creatura (supposito quod foret possibilis, de quo jam alibi) adhuc foret composita ex esse, & natura defectibili, ac creatione, semper foret minùs simplex.

204. Argues 3. Terminus formalis est ille, quo pro-

ductum est tale; sed terminus productus simplex qualis est Persona Divina, se ipso, & nullo interposito, est talis; ergo non datur terminus formalis distinctus à totali. Respondeo negando minorem, si procedat de nullo distincto etiam per rationem: licet enim verum sit, quod ens simplex sit tale nullo interposito distincto ex natura rei; falsum tamen est de distincto per rationem.

S E C T I O X.

Qualisnam sit iste terminus formalis Processionum Divinarum?

CERTUM de fide est in productionibus divinis ad intra solam relationem produci proprià, & verà productione; Naturam autem Divinam communicari Personæ, quæ ex ipsa Naturâ communicatâ, & relatione productâ constituitur. Et cum aliunde constet, Personam Divinam esse, quæ per se, & simpliciter dicitur producta, utpotè quæ per productionem illam ultimatè intenditur, ex quo sibi vindicat rationem termini totalis includentis in se Naturam, & relationem, non quidem unitas, sed identificatas inter se: Hinc inter Scholasticos controvertitur, quænam ex illis vindicet rationem termini formalis, Natura nè, an Relatio? siquidem in Persona Divina nihil aliud reperitur. Cum tamen quæstio sit maxima ex parte de nomine, priùs inquirendum est significatum termini formalis: pro quo sit:

Difficultas 1. Quid sit terminus formalis? P. 206
Vafq. 1. p. d. 162. cap. 3. num. 9. & 3. p. d. 19. cap. 2. docet de ratione termini formalis alicujus productionis solum esse, quod sit forma rei productæ; sic enim anima dicitur terminus formalis resurrectionis, cum tamen per resurrectionem minime producat: Humanitas etiam dicitur terminus formalis Incarnationis, quia licet alia actione præsupponatur producta, est tamen forma respectu Christi Domini. Imò *cap. 2. cit. n. 16.* addit neminem se legisse, qui fensierit, esse de ratione termini formalis alicujus productionis, quod per ipsam producat.

Non placet hæc doctrina P. Vafq. nam si utendum est nominibus, non prout libet, sed pro communi significato, ut idem P. Vafq. monet loco proxime citato *num. 15.* certè terminus cujusvis productionis ab ipsa debet produci; neque enim apparet quâ ratione productio terminetur ad aliquid, ut ad terminum, nisi illud producendo; sicut neque quâ ratione visio terminetur ad aliquid, ut ad objectum, nisi videndo. Neque obstat, quod addit, nempe terminum formalem productionis esse formam rei productæ; nam licet id in multis locum habeat, non tamen in omnibus procedit; siquidem terminus formalis ad quem transubstantiationis in Eucharistia est Corpus Christi sub speciebus panis, cum terminus totalis sit compositum ex Corpore Christi, & speciebus; & tamen nemo dicit Corpus Christi esse formam, aut quasi formam illius compositi, quod de novo fit ex ipso Corpore, & speciebus: imò, si ita loqui licet, magis se habet per modum materiæ, accidentia verò per modum formæ, cum Corpus Christi succedat loco substantiæ panis, quæ erat materia in composito ex pane, & speciebus, quas